

Flisby kyrka

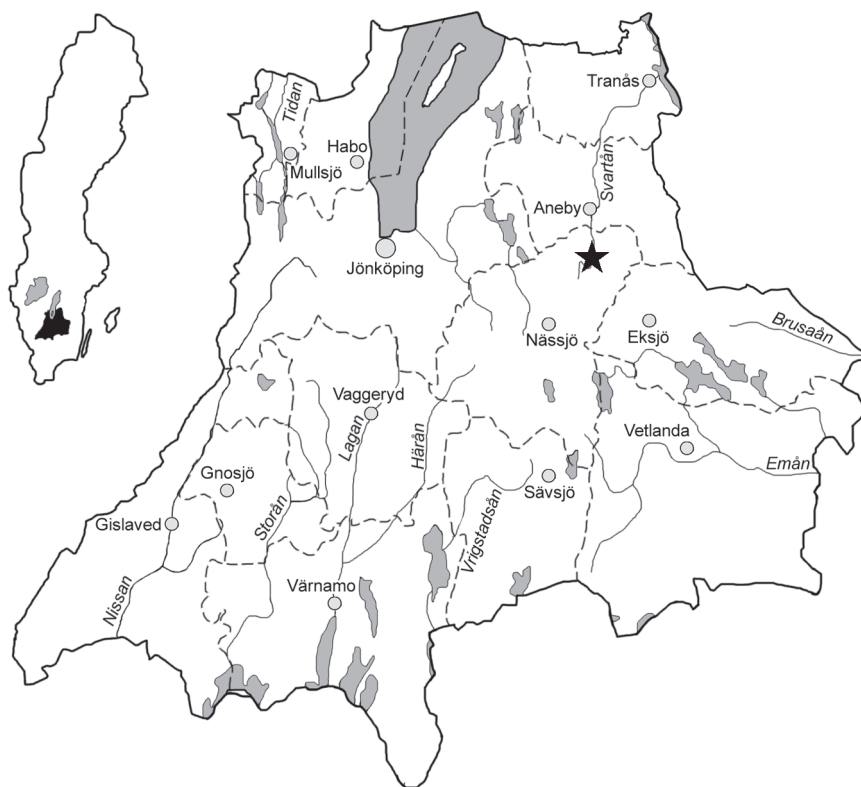

Antikvarisk medverkan i samband med
ombyggnad och ommålning av kyrkbänkar

*Flisby socken i Näsjö kommun,
Jönköpings län, Linköpings stift*

Flisby kyrka

Antikvarisk medverkan i samband med
ombyggnad och ommålning av kyrkbänkar
Flisby socken, Nässjö kommun
Jönköpings län, Linköpings stift

Rapport: Margaretha Engstedt. Foto: Anders Franzén, Margaretha Engstedt
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

Innehåll

Inledning.....	5
Syfte	5
Historik.....	5
Före restaurering.....	6
Omfattning och vidtagna åtgärder.....	9
Ombyggnad av bänkar	9
Ljushållare	9
Ommålningen.....	9
Sammanfattning.....	10
Administrativa uppgifter.....	10
Referenser.....	10

Utdrag ur digitala fastighetskartans blad 64E 0jS.

Inledning

I juli 2013 erhöll Norra Solberga-Flisby församling Länsstyrelsens tillstånd till ombyggnad och ommålning av bänkinredningen i Flisby kyrka. Arbetena påbörjades september 2013 och slutfördes i november samma år.

Enligt länsstyrelsen beslut skulle arbetena ske i samråd med antikvarisk medverkan. På uppdrag av Norra Solberga-Flisby församling medverkade antikvarierna Anders Franzén och Margaretha Engstedt under arbetena. Föreliggande rapport har sammanställts av Margaretha Engstedt.

Syfte

Åtgärderna omfattade i huvudsak två delar. För att skapa en mer ändamålsenlig styrning av ljud och ljus i kyrkorummet skulle ett nytt mixerbord inrättas i den bakre delen av långhuset. Vidare var bänkarnas målning sliten och oenhetlig. Därför skulle all bänkinredning målas om.

Den antikvariska medverkan syftade till att ge råd och anvisningar för arbetena utifrån Länsstyrelsens beslut samt att dokumentera kulturhistoriska iakttagelser kring de material och metoder som valdes under arbetena.

Historik

Flisby kyrka uppfördes 1850-53 efter ritningar som bearbetats av arkitekt J A Hawerman vid Överintendentsämbetet. Den ursprungliga, slutna bänkinredningen är bevarad, med vissa undantag.

Läktaren i Flisby kyrka enligt ett fotografi från 1938.

Bänkarnas målning var sliten och oenhetlig

Arkivaliskt finns belägg för att bänkarna målades om 1926–27 under ledning av den välkände restaureringsarkitekten Erik Lundberg. Där sägs att bänkarna erhö­ll en färgsättning i brunt, grått, gult och svart, vilket överensstämmer med befintlig färgsättning.

Bänkarna försågs med gavlar och bänkdörrar mot mittgången, men endast gavlar mot sidopgångarna.

En första större restaurering av kyrkorummet företogs 1926–27 efter förslag framtaget av arkitekten Erik Lundberg. Den allmänna nedsvärtningen av väggar och valv hade förvärrats av vedeldade kaminer som installerats 1892. Dessa ersattes med en varmlufts­anläggning. Bänkinredningen gjordes bekvämare, med undantag för kyrkvårdsbänkarna i koret som inte byggdes om. Uppgifter gör gällande att bänkarna målades i brunt, grått, gult och svart. Under läktaren togs bänkinredningen bort och här inrättades i stället ett kyrkomuseum, för de inventarier från den äldre kyrkan, som då förvarades i tornet.

Före restaurering

Kyrkorummet i Flisby kyrka utgör ett tidstypiskt och mycket väl­bevarat exempel från senempiren med avskalade strama ytor och välavvägda accenter i inredningen med nyantika dekor- och arki- tecturelement. Till kyrkosalens konstnärliga höjdpunkter hör den praktfulla orgelläktaren vars fasad är signerad arkitekt Johan Erik Söderlund samt altartavlan med sin omfattning ritad av orgelbyg-

garen Sven Nordström, bördig från socknen.

Väggar och valv går i grått och vitt medan inredningen som ursprungligen gått i pärlvitt, sedan 1920-talet, följer Erik Lundbergs färgschema. Detta domineras av ramverk i schatterad brun kulör samt ljusare speglar. Orgelläktaren, som nyligen försett med en inbyggnad, bärs upp av marmorerade kolonner, varav den inre raden är indragen och två yttre bär upp läktarens framskjutande parti.

När bänkarna tillverkades för den nya kyrkobyggnaden i början av 1850-talet var de tätare och ryggen vertikal. Detta kan fortfarande betraktas i korbänkarna. Att döma av bevarade, men borttagna bänkdörrar var bänkarna från början målade i endast en kulör: pärlgrått. Denna kulör motsvarar närmast NCS S 1002-Y.

Arkivaliskt finns belägg för att bänkarna målades om 1926-27 under ledning av restaureringsarkitekten Erik Lundberg. Det sägs, som tidigare nämnts, att bänkarna erhöll en färgsättning i brunt, grått, gult och svart, vilket överensstämmer med befintlig färgsättning. Samtidigt byggdes bänkarna om för större bekvämlighet genom att gavlarna och bänksitsarna förlängdes och ryggarna vinklades något.

Vid en restaurering 1960 skedde en översyn och bättringsmålning av bänkarna. Då tycks vissa bänkgavlar med ”stöpplad” målning i stället erhållit en slätmålning i snarlik kulör.

När bänkarna tillverkades för den nya kyrkobyggnaden i början av 1850-talet var de tätare och ryggen var vertikal. Detta kan fortfarande betraktas i korbänkarna. Att döma av bevarade, men borttagna bänkdörrar var bänkarna från början målade i endast en kulör: pärlgrått.

Ovan: Vid bestämningen av den ursprungliga kulören användes en NCS-sticka. Till höger: Byggnadskommittén diskuterar färgsättningen.

En mer ändamålsenlig plats för mixerbord m.m. skapades genom att ett bås avskärmades i det nordvästra bänkkvarterets nordöstra hörn. Detta gjordes genom att en del av bänkens rygg och sits närmast mittgången demonterades.

Inför ommålningen justerades bänkdörrarna så att de gick att stänga på ett enkelt sätt. Reglarna rengjordes så att de inte hakar upp sig. Vid demonteringen av gångjärn, regler eller andra beslag återanvändes befintliga spårskruvar.

Omfattning och vidtagna åtgärder

Ombyggnad av bänkar

Mixerbordet för ljud och ljus placerades i det bakre, östra bänkkvarteret - kyrkobyggnaden är inte uppförd i öst-västlig riktning. Utrymmet skapades genom att 1/3 av den näst bakersta bänken demonterades närmast mittgången. Bänkskärmen mot läktaren och avgränsningen mot mittgången behölls intakt, en den främre dörren fastmonterades. Det nya båset avgränsades mot grannbänkarna till höger med en slät skärm. Skärmen försågs emellertid med en överliggare i enlighet med bänkskärmarna i allmänhet. Framtill vid den bevarade psalmbokshyllan och mot bänkarna till höger byggdes nya bordsytor för styrning av ljud- och ljusutrustningen. Borden byggdes av massivt trä. När den elektriska utrustningen monterats är det ingen del som når över bänkskärmarnas överkant. Styrutrustningen försågs inte med något lock. I princip kunde all ledningsdragnig göras osynlig.

Befintliga hatthängare togs bort. Även psalmbokshyllorna på bänkskärmarna togs bort. Alla bänkkryggar har glipor som tidigare varit spacklade. För att undvika spackelbortfall på grund av klimatförändringar lämnades dessa glipor utan åtgärd. De demonterade delarna av inredningen togs om hand och förvaras i kyrkan.

Ljushållare

Samtliga bänkkryggar var försedda med tre ljushållare vardera, en nära sido- respektive mittgång samt en på mitten. De befintliga ljushållarna var inte ändamålsenliga eftersom de medförde brandfara. Därför demonterades fästena och hålen lagades i.

Församlingen hade en stor mängd ljushållare från Norra Solberga kyrka som bedömdes kunna återanvändas om de kompletterades med fästen. Dessa ljushållare var av blankpolerad mässing. Nya fästen beställdes. Tanken var att dessa skulle försänkas i överliggarernas förhöjda mittprofil. Vid leveransen hade fästena inte exakt den tänkta dimensionen, men de kunde trots allt användas. Hållaren var något kortare och ytbehandlad. De kom att slipas lätt och målas i bänkkulören. Endast två ljushållare monterades på varje bänk - en nära sido- respektive mittgången.

Ommålningen

Det beslutades att så långt som möjligt återgå till den ursprungliga färgsättningen, som fanns bevarad på bänkdörrar som tagits ur bruk och förvarades i tornet. Bänkarna målades med linoljefärg i kulören NCS S 1002-Y.

Bänkkvarteren ligger något upphöjda och begränsas med en list som tidigare var svartmålad. Listen kom nu att målas i en något ljusare mörkgrå kulör, NCS S 7500-N.

Demontering av delar av en bänk pågår för att ordna utrymmet för mixerbord m.m.

Endast två ljushållare monterades på varje bänk - en nära sido- respektive mittgången.

Kyrkorummet efter det att bänkarna målats om.

På den främsta bänkens insida, över psalmbokshyllan, fanns spår efter en bänknumrering. Det beslutades att en bänknumrering åter målas på samma ställe. Målningen skedde på frihand, ej som schablonmålning. Kulören fick bli densamma som bänksocklarna, NCS S 7500-N.

På en av de bakersta bänkskärmarna har radiatorerna tagits bort och då hade håltagningen i övergången mellan golv och bänkskärm blivit synlig. Entreprenören lagade i detta med trä, plastiskt trä och spackel.

Sammanfattning

Genom en återgång till den ursprungliga färgsättningen av samtliga bänkar, dock ej på läktaren, fick kyrkans interiör ett mer enhetligt uttryck. Avskärmningen i bänkkvarters nordöstra hörn för mixerbord och ljudanläggning utfördes med stor omsorg och gott resultat

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 433-4366-13
 Jönköpings läns museums dnr: 207/13
 Byggherre: Norra Solberga-Flisby församling
 Målerientreprenör: Ola Westlund Dekoration, Mör-
 lunda
 Snickerientreprenör: Snickeri Lindén, Målilla
 Antikvarisk medverkande: Anders Franzén
 Rapportansvarig: Margaretha Engstedt
 Län: Jönköpings län
 Kommun: Nässjö kommun
 Socken: Flisby socken
 Fastighetsbeteckning: Flisby kyrka

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Tryckta källor

Franzén, Anders. 2013. *Flisby kyrka, uppförande av läktarunderbyggnad samt tillgänglighetsanpassning. Jönköpings läns museum. Byggnadsvårdsrapport 2013:38.*

Haas, Jonas. 2006. *Flisby kyrka, kulturhistorisk karakterisering och bedömning. Jönköpings läns museum. Byggnadsvårdsrapport 2006:85.*

Arkiv

Jönköpings läns museum, topografiska arkivet.

Byggnadsvårdsrapport 2014:24
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM